

Sztuka i jej wartości

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3683

Sztuka i jej wartości

Redakcja naukowa
Jadwiga Uchyła-Zroski
Zenon Mojżysz

Redaktor serii: Muzyka
Bogumiła Mika

Recenzent
Elżbieta Szubertowska

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Jadwiga Uchyla-Zroski</i>)	9
---	---

Część pierwsza

Teoretyczne podstawy myślenia o wartościach

Janina Kostkiewicz

Piękno, sztuka i elementy edukacji estetycznej w pismach polskich neotomistów dwudziestolecia międzywojennego	15
---	----

Bogumiła Mika

Muzyka Szymanowskiego w dialogu intertekstualnym	36
--	----

Karol Medňanský

Methodical Sonatas by Georg Philipp Telemann (1681–1767) and Their Contribution to Contemporary Instrumental Music Teaching	52
---	----

Ірина Нискогуз

Засади етнохарактерності в творчості сучасних українських композиторів (на прикладі творів Є. Станковича, О. Яковчука та Г. Гаврилець)	72
--	----

Część druga

Doświadczanie sztuki i praktyka wykonawcza

Karol Pyka

<i>Pieśń o stworzeniu</i> – od zamysłu kompozytora do wykonania	85
---	----

Alojzy Suchanek

Główne cechy artystycznego wykonania pieśni w aspekcie sztuki wokalne – z doświadczeń własnych	102
---	-----

<i>Paulina Bieleśz</i>	
Muzyka i dźwięk w grach komputerowych w kontekście wartości sztuki . . .	107
<i>Roman Maciuszkiewicz</i>	
Światło, dotyk i ślad. Wokół kilku obrazów Jagody Adamus	121
<i>Adam Czech, Natalia Pawlus</i>	
Wokół Kół... Graficzne refleksje	125

Część trzecia

Interdyscyplinarny i edukacyjny wymiar sztuki

<i>Irena Medňanská</i>	
Pedagogický a estetický rozmer vnímania hudby	137
<i>Ewa Kumik</i>	
Wartości uznawane i realizowane przez studentów Akademii Muzycznej w Łodzi	145
<i>Monika Waligóra</i>	
Start zawodowy nauczyciela przedmiotów muzycznych w szkole wyższej . . .	155
<i>Jana Hudáková</i>	
Uplatnenie regionálnych folklórnych tancov v hudobnej výchove	166
<i>Jiří Mazurek</i>	
Vzdělávání žákyně s Aspergerovým syndromem v předmětu hudební výchova na základní škole	177
<i>Aleksandra Zeman</i>	
Bajka terapeutyczna <i>Tajna misja Bombika</i> i jej realizacja słowno- -muzyczna	184

Contents

Introduction (<i>Jadwiga Uchyla-Zroski</i>)	9
---	---

Part One

The Theoretical Foundations of the Thinking about Values

<i>Janina Kostkiewicz</i> Beauty, Art and the Elements of Aesthetics Education in the Writings of Polish Neo-Scholasticists of the Interwar Period	15
<i>Bogumiła Mika</i> The Music of Szymanowski in Intertextual Dialogue	36
<i>Karol Medňanský</i> Methodical Sonatas by Georg Philipp Telemann (1681–1767) and Their Contribution to Contemporary Instrumental Music Teaching	52
<i>Iryna Nyskohuz</i> Principles Ethnic Features in Creative Works of Ukrainian Composers (for Instance Compositions of Yevhen Stankovych, Oleksandr Yakovchuk, Han- na Havrylets)	72

Part Two

The Experience of Art and Performative Practice

<i>Karol Pyka</i> 'The Song of Creation'—From the Inception to the Performance	85
<i>Alojzy Suchanek</i> The Main Characteristics of an Artistic Rendition of a Song in the Vocal Art Aspect—A Personal Perspective	102

<i>Paulina Bielez</i>	
Music and Sound in Computer Games in the Context of the Value of Art	107
<i>Roman Maciuszkiewicz</i>	
Light, Touch, Trace. On Selected Paintings of Jagoda Adamus	121
<i>Adam Czech, Natalia Pawlus</i>	
Around Circles... Reflections on Graphic Design	125

Part Three

The Interdisciplinary and Educational Dimension of Art

<i>Irena Medřanská</i>	
The Pedagogical and Aesthetic Aspects of Musical Perception	137
<i>Ewa Kumik</i>	
Values Recognized and Applied by the Students of the Academy of Music in Łódź	145
<i>Monika Waligóra</i>	
Beginnings of the Teaching Career of a Music Teacher at a University . . .	155
<i>Jana Hudáková</i>	
The Dissemination of Folk and Regional Dances in Music Education . . .	166
<i>Jiří Mazurek</i>	
The Music Education of a Pupil with the Asperger Syndrome in an Ele- mentary School	177
<i>Aleksandra Zeman</i>	
‘Bombik’s Secret Mission’: A Therapeutic Story and Its Musical Adaptation	184

Wprowadzenie

Zainteresowanie badaczy wartościami, czyli uznawanymi bytami jakościowymi, wynika z implikacji wartości w różne obszary wiedzy. Aksjologia, a wraz z nią nauka o wartościach, należą do tej problematyki, która na przełomie drugiego i trzeciego milenium przeżywa renesans w wielu naukach¹, a jednocześnie dopiero się na nowo kształtuje². Termin wartość oznacza pojęcie oraz generalną zasadę dotyczącą wzorów zachowań typowych dla określonej kultury lub społeczności, do których w ramach procesu socjalizacji członkowie danej społeczności odnoszą się z dużym uznaniem³.

Wartości bowiem odgrywają istotną rolę w edukacji na różnych poziomach i stopniach kształcenia człowieka. Szczególne okazje stwarza ku temu akademickie kształcenie w zakresie sztuki muzycznej i sztuk wizualnych. Jak powiedział Kazimierz Denek, „wartości są drogowskazami w dorastaniu do dojrzałości, humanizmu i człowieczeństwa”⁴. Wielu badaczy tej problematyki wskazuje, że wartości stanowią niezaprzeczalne źródło celów kształcenia i wychowania kulturalnego, estetycznego i artystycznego człowieka. Wyznaczają głęboką, humanistyczną wizję zadań życiowych, kształtują współczesne rozumienie siebie i świata. W procesach wychowania do wartości, jako szeroko ujmowanego kształcenia artystycznego człowieka, nie można zapominać o tym, by stwarzać ku temu okazje, tzw. sytuacje aksjologiczne pozwalające na wybór wartości, dokonanie selekcji

¹ Za: K. CHAŁAS: *Wychowanie ku wartościom*. Lublin–Kielce 2003; K. DENEK: *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*. Toruń 1999; *Uniwersytet i wartości*. Red. J. KOSTKIEWICZ. Kraków 2007; B. NOWAK: *Dyrygent kreatorem dzieła muzycznego*. W: *Muzyka wokalna*. Red. B. TARASIEWICZ. Zielona Góra 2008; B. NOWAK: *Kształcenie muzyczne – przykra konieczność czy szansa rozwoju*. W: *Kultura, aktywność artystyczna dziecka*. Red. B. MUCHACKA, R. ŁAWROWSKA. Kraków 2008; *Wartości w muzyce*. Red. J. UCHYŁA-ZROSKI. Katowice 2009.

² J. PÓŁTURZYCKI: *Potrzeba rekonstrukcji aksjologii w pedagogicznych studiach akademickich*. W: *Aksjologia w kształceniu pedagogów*. Red. J. KOSTKIEWICZ. Kraków 2008, s. 52.

³ Za: A.S. REBER: *The Penguin Dictionary of Psychology*. Penguin 1995, s. 834.

⁴ K. DENEK: *Aksjologia – Drogowskazy – Osobowość*. Sosnowiec 2015, s. 28.

lub ich odrzucenia. Tylko w przeżyciu emocjonalnym, pełnym, prawdziwym, autentycznym człowiek (student) odkrywa sam siebie.

We współczesnej edukacji akademickiej nie wystarczy mówić o wartościach, lecz trzeba je studentom unaocznić, ukonkretnić, pozwolić doznać i przeżyć. Źródłem rozważań nad obecnością i znaczeniem wartości w kształceniu akademickim jest niniejsza publikacja. Ukazuje ona fragment rozważań nauczycieli akademickich i badaczy prezentujących różne dyscypliny naukowe dotyczące obecności wartości w sztuce. Praca jest ujęciem teoretyczno-praktycznym, ubogacona zdjęciami nutowymi, fotografiami wytworów sztuki, przykładami działań twórczych nauczycieli i studentów w różnych obszarach sztuki.

Praca ma charakter monografii zbiorowej, zawiera piętnaście tekstów autorских. Rozdziały w publikacji przyporządkowano trzem częściom tematycznym, z których każda ma odrębny podtytuł. Monografię zamyka *Dodatek artystyczny* w postaci opisu dokonań i osiągnięć artystycznych studentów.

Część pierwsza monografii zawiera cztery teksty i opatrzona została tytułem *Teoretyczne podstawy myślenia o wartościach*. Autorka Janina Kostkiewicz w rozprawie pt. *Piękno, sztuka i elementy edukacji estetycznej w pismach polskich neotomistów dwudziestolecia międzywojennego* w kontekście bogatego przeglądu literatury przedmiotu i własnej refleksji naukowej dowiodła, że w poglądach neotomistów piękno uznawane jest za własność bytu, właściwość rzeczywistości i zbiór ludzkich wytworów, w tym sztuki. Zauważa, że sztuka sama w sobie, nie podlegając cnotie roztropności, nie dąży, by człowieka czynić lepszym, jej chodzi głównie o dzieło. Z analizy prezentowanego tekstu wynika, że sztuka ma wielkie znaczenie ogólnoludzkie i powinna spełniać doniosłą misję społeczną przez edukację estetyczną, poprzez udostępnienie ludzkości piękna, prawdy i dobra. W kolejnym tekście, *Muzyka Szymanowskiego w dialogu intertekstualnym*, Bogumiła Mika zajmuje się twórczością Karola Szymanowskiego – traktowaną podmiotowo bądź przedmiotowo – w intertekstualnym dialogu odbywającym się na gruncie muzyki. Zasadniczą intencją artykułu stało się wskazanie na intertekstualne odwołania odnoszące się do muzyki Karola Szymanowskiego. Rozważania prowadzą do wniosku, iż żywy dialog między różnymi „tekstami” kultury muzycznej gwarantuje melomanom odbiorczą satysfakcję i jest niepodważalną wartością w sztuce. Karol Medňanský w rozważaniach o sztuce muzycznej baroku skupia się na opracowaniach metodycznych twórczości Georga Philippa Telemanna. Są nimi *Sonaty metodyczne na flet (lub skrzypce) i continuo*. Współcześnie traktat ten stanowi wspierała pomoc metodyczną przy rozpatrywaniu problematyki niemieckiej szkoły ornamentacji oraz przy precyzyjnym określeniu zgodnego z epoką tempa. Pedagog Lwowskiej Akademii Muzycznej Iryna Nyskohuz omawia i przytacza analizy muzykologiczne twórczości współczesnych kompozytorów: Jewhena Stankowycza, Aleksandra Jakowczuka oraz Hanny Hawrylec w zakresie cech etnicznych wybranych utworów oraz prezentowanych stylów w warsztatach kompozytorskich.

Część druga, która nosi tytuł *Doświadczenie sztuki i praktyka wykonawcza*, zawiera cztery teksty. Autor Karol Pyka w publikacji *Pieśń o stworzeniu* – od zamysłu kompozytora do wykonania przybliża genezę powstania własnej kompozycji, jej treść oraz ideowe przesłanie. Utwór pod tytułem *Pieśń o stworzeniu* jest przykładem wprowadzenia i praktycznego zastosowania glinianego instrumentarium we współczesnej orkiestracji. Alojzy Suchanek w autorskim opracowaniu na temat głównych cech artystycznego wykonania pieśni w aspekcie sztuki wokalne zawierał refleksję nad problemem artystycznej interpretacji pieśni. Powyższe rozważania pozwalają stwierdzić, że jej cechy dźwiękowe, między innymi: tempo, dynamika, wysokość i barwa dźwięku, są adekwatne do treści pól czuciowych zawartych w mowie i śpiewie. Paulina Bielez rozpatruje problem muzyki i dźwięku w grach komputerowych w kontekście wartości sztuki. Wskazuje na rozwój, jaki nastąpił w produkcji gier komputerowych, opisuje podobieństwa oraz różnice między tworzeniem dźwięków i muzyki do gier komputerowych lub filmów. Autorka prezentuje i omawia sposoby kompozycji muzyki do nowego medium. W tekście zamieszczone zostały przykłady prac studentów z kierunku Projektowanie Gier i Przestrzeni Wirtualnej specjalności Dźwięk w grach. Kolejne opracowanie to tekst Romana Maciuszkiewicza, *Światło, dotyk i ślad. Wokół kilku obrazów Jagody Adamus*. Jest on refleksją nad twórczością malarską Jagody Adamus. Jej malarskie poszukiwania piękna sytuują artystkę wśród znakomitych współczesnych twórców. Tekst współautorski Adama Czecha i Natalii Pawlus, *Wokół Kół... Graficzne refleksje*, opisuje dotychczasowe dokonania artystyczne studentów dwóch kół naukowych, działających od 2015 roku w Zakładzie Grafiki, tj. Koła Litografów *Kurant* oraz Koła Drzeworytników *Deha*. Bogata działalność artystyczna kół przejawia się w opisie zrealizowanych wystaw, warsztatów graficznych, pokazów działań skierowanych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów z innych kierunków studiów. Jak zauważają autorzy, członkowie *Kuranta* i *Dehy* to ludzie z pasją, świadomi swoich celów, chłonni wiedzy, otwarci na nowości technologiczne, które chętnie wcielają w życie.

Część trzecia nosi tytuł *Interdyscyplinarny i edukacyjny wymiar sztuki*. Irena Medñanská w swej pracy ukazuje pedagogiczny i estetyczny wymiar percepcji muzycznej człowieka. Autorka dowiodła, że słuchanie muzyki jest złożonym procesem psychologicznym, które kompleksowo prowadzi do doświadczeń estetycznych odbiorcy. Według autorskich rozważań percepcja muzyki to zdolność słuchania i odbierania muzyki, rozróżniania wysokości tonów i rozumienia wzajemnych relacji dźwiękowych. Tak określona rola i znaczenie percepcji muzyki ma zastosowanie w szeroko rozumianej edukacji artystycznej. Pracę teoretyczno-empiryczną prezentuje Ewa Kumik. Zbadała obecność wartości uznawanych (odczuwanych) i realizowanych przez studentów Akademii Muzycznej w Łodzi. W swoich rozważaniach odniosła się do wybranej literatury przedmiotu, omówiła zagadnienia związane z pojęciem i hierarchią wartości, psychospołeczny-

mi uwarunkowaniami wyboru wartości przez człowieka i badanych studentów. Start zawodowy nauczyciela muzyki w szkole wyższej stał się przedmiotem badań Moniki Waligóry. Jak zauważa Autorka, początkowy okres pracy zawodowej u każdego nauczyciela zawsze budzi wiele pytań i emocji. Zaprezentowany w tekście pilotaż badań nad startem zawodowym nauczyciela przedmiotów muzycznych w szkole wyższej wykazał, że jest to obszar dotąd mało rozpoznany i jeszcze słabo zweryfikowany empirycznie. Przegląd literatury z badanym problemem pozwolił na wstępne określenie kryteriów warunkujących adaptację zawodową młodego nauczyciela. O roli tańca ludowego w edukacji muzycznej mówi tekst Jany Hudákovej. Nauczanie muzyki z obecnością tańca ludowego stanowi kompleks składników uczenia się muzyki. Jest bezpośrednim nawiązaniem do naturalnych, emocjonalnych i estetycznych doznań uczniów i studentów. Taniec ludowy w edukacji ma wiele walorów: budzi świadomość dziedzictwa kulturowego, jest bezpośrednim ruchowym dialogiem wykonawcy z muzyką oraz skutecznym środkiem w zdobywaniu umiejętności rozumienia, czytania i pisania muzyki. Znaczenie wartości muzyki w edukacji osób z dysfunkcjami dotkniętych jednostkami chorobowymi przybliża Jiří Mazurek. W tekście zawarł autorską koncepcję muzycznej edukacji osoby z zespołem Aspergera jako studium indywidualnego przypadku. Zamiarem Autora było zaprezentowanie na konkretnym przypadku chorobowym, tj. zaburzeń spektrum autystycznego z diagnozą zespołu Aspergera, możliwości inkluzyjnego nauczania muzyki. Ostatnim tekstem monografii jest artykuł Aleksandry Zeman mówiący o sztuce w charakterze bajki terapeutycznej. Autorka opisuje etapy pracy i ich efekty jako doświadczenie przez studentów różnych obszarów sztuki.

Odbiorcami niniejszej publikacji mogą być nauczyciele muzyki różnych poziomów kształcenia, studenci i nauczyciele akademicy, studenci kierunków pedagogicznych, w których realizowany jest blok przedmiotów artystycznych, instruktorzy zajęć muzycznych w ośrodkach kultury, ruchu amatorskim, rodzice zainteresowani edukacją muzyczną swych dzieci.

Jadwiga Uchyla-Zroski

Redaktorzy

Lidia Falkowska-Winder (tekst angielski)
Alla Luchyk (tekst ukraiński)
Dominika Malska (tekst czeski)
Agata Sowińska (teksty polskie)
Lucyna Spyrka (teksty słowackie)

Projektant okładki i stron działowych
Aleksander Ostrowski

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektorzy
Marzena Marczyk
Anna Piwowarczyk

Łamanie
Alicja Załęcka

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3318-2
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3319-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 12,5. Ark. wyd. 14,5 + wklejka.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 28 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław